

16 Temmuz 1970 tarihli

IRAK ARAB CUMHURİYETİ GEÇİCİ ANAYASASI

Çeviren: Asis. Dr. Servet ARMAĞAN

TAKDİM

Irak Arab Cumhuriyeti Geçici Anayasası'nın daha kolayca anlaşılması için Baas Partisi hakkında kısaca bir bilgi vermek zorunludur.

1943 yılında küçük bir arap münevver kadrosu tarafından Suriye'de kurulan «Sosyalist Arab Baas Partisi», 1947 de ilk Millî Kongresini yapmıştır. Suriye ve Lübnan'da okuyan Iraklı talebeler ile Filistinli bazı mülteciler tarafından 1949'da Irak'a da sokulmuştur. 1952 yılına kadar faaliyet göstermeyen Irak Baas Partisi, bu tarihten sonra hükümet aleyhtarı faaliyetlere başlamıştır. 14 Temmuz 1958 Hükümet darbesinde General Kasım'ı destekleyen Parti, kurulan kabineye ilk üyesini sokmaya muvaffak olmuştur. 8 Şubat 1963 de yaptırdığı bir darbe ile de iktidara gelmiştir.

Sosyalist Arab Baas Partisi kurulduğu ilk günlerdenberi, Batı düşmanlığı, Atlas Okyanusundan Basra Körfezine kadarki sahada Arabça konuşan insanların birleşmesi gerektiği ve kendisine has bir sosyalizm propagandası yapmıştır. Parti Ambleminde «İttihad, Hürriyet, Sosyalizm» terimleri bulunmakta, Parti, propagandasını bu slogan ile yapmaktadır. Bu esaslar Suriye Arab Cumhuriyeti Geçici Anayasasında (1964) görüldüğü gibi, takdim ettiğimiz Irak Anayasasında da görülmektedir.

Baas Partisinin Arablar arasındaki devamlı propagandası ve parlak vaadleri ile tanınan bir parti olduğunu söyleyebiliriz. Bu bakımdan, Baas Partili bir şairin de (Kemal NÂSİR) ifadesi ile «Yıllar geçse de Baas, senelerin ötesinde, güzel bir rüya olarak kalacaktır.» Bu hususiyet de Anayasanın çeşitli hükümlerinde görülmekte, sezilmektedir.

1963 tarihinde Irak'da gerçekleştirilen hükümet darbesi ile iktidara gelen Irak Baas Partisi, halen iktidarda bulunmaktadır. Takdim ettiğimiz bu tercüme, Baas Partisinin hazırladığı ve onun hususiyetlerini gösteren bir Anayasadır.

Sosyalist Arab Baas Partisi bugün Arab dünyasında sesi en çok duyulan bir partidir. Irak'dan başka Suriye'de de iktidarda bulunmaktadır.

Bu Anayasa hakkında söylenmesi gereken bir diğer nokta da, 46 - 55. md. ler arasında tanzim edilmiş bulunan «Millet Meclisi» nin çalışmalarının henüz başlamadığıdır. Millet Meclisi Seçim Kanunu yapılmadığından, adı geçen hükümler henüz tatbik sahası bulamamıştır.

Mukayeseli Hukuk çalışmaları yapanlara bu tercümemizin faydalı olmasını dileriz.

16 Temmuz 1970 tarihli

IRAK ARAB CUMHURİYETİ

Geçici

A N A Y A S A S I (*)

Bismillahirrahmanirrahim

792 No. lu

K A R A R

İhtilâl Başkanlık Konseyi 13.7.1970 tarihinde yaptığı toplantısında :

Yeni Geçici Anayasanın ısdar ve Resmî Gazetede neşrini kararlaştırmıştır.

Ahmet Hasan ELBEKR
İhtilâl Başkanlık Konseyi
Başkanı

GEÇİCİ ANAYASA
BİRİNCİ BÖLÜM
Irak Cumhuriyeti

Madde 1 — Irak müstakil bir demokratik halk Cumhuriyetidir. Esas hedefi tek bir Arab devletini gerçekleştirmek ve sosyalist nizamı kurmaktır.

(*) Irak Arab Cumhuriyeti Resmî Gazetesi (El Vakal' - El Irakkıyye), 16 Cumad - el Ulâ, 1390 - 19 Temmuz 1970 tarihli ve 1900 sayılı, Pazar, nüshasında yayınlanmıştır.

Madde 2 — Halk, hâkimiyetin ve yasamanın kaynağıdır.

Madde 3 — A — Irak'ın hâkimiyeti tektir ve bölünemez.

B — Irak'ın ülkesi parçalanmaz bir bütündür, bir parçasından dahi feragat caiz değildir.

Madde 4 — Devlet dini İslâm'dır.

Madde 5 — A — Irak Arab Câmiasının bir parçasıdır.

B — Irak halkı başlıca iki milletten meydana gelir. Bunlar Arab ve Kürt milletidir. İşbu Anayasa, Kürtlerin milli hakları ile diğer azınlıkların Irak'ın bütünlüğü içindeki meşrû bütün haklarını tesbit eder.

Madde 6 — Irak vatandaşlığı ve hükümlerini bir kanun tayin eder.

Madde 7 — A — Resmî dil Arabçadır.

B — Kürtçe, kürt bölgesinde, arabçanın yanında resmî lisan olacaktır.

Madde 8 — A — Irak Cumhuriyetinin başşehri Bağdat olup, kanunla başka yere nakli caizdir.

B — Irak Cumhuriyeti idarî birliklere (ünitelere) ayrılır ve yerinden yönetim esası ile idare edilir.

Madde 9 — Irak Cumhuriyetinin bayrağı, amblemi ve bunlara ait hükümleri bir kanun tayin ve tesbit eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Irak Cumhuriyetinin Sosyal ve İktisadi Temelleri

- Madde 10** — Sosyal dayanışma, cemiyetin ana temelidir. Bunun muhtevası, bütün vatandaşların topluma müteveccih vecibeler yapmaları, toplumun da vatandaşlara bütün hak ve hürriyetlerini garanti etmesidir.
- Madde 11** — Aile, cemiyetin çekirdeğidir. Devlet, onu himaye eder, kuvvetlenmesini sağlar ve analık ve çocukluğu korur ve gözetir.
- Madde 12** — Devlet, millî iktisadın plânlama, yöneltme ve komutasını,
A — İlmî ve ihtilâli esasa müstenit sosyalist nizamı kurmak,
B — Arab iktisadî birliğini gerçekleştirmek, gayeleri ile deruhte eder.
- Madde 13** — Tabii servetler ve ana istihsal vasıtaları halkın mülküdür. Irak Cumhuriyeti Merkezî İktidarı, bunları millî iktisadın genel planlama icablarına uygun olarak kullanır ve doğrudan doğruya değerlendirebilir.
- Madde 14** — Devlet, istihsal, dağıtım ve istihlâkte her türlü yardımı sağlar, garanti ve teşvik eder.
- Madde 15** — Umuma ait mallar ile kamu sektörü malları, özel olarak korunur. Gerek Devlet ve gerekse bütün şahıslar, onu korumak ve emniyet ve himayesini

sağlamakla müekleleftirler. Bunların her türlü tahribi veya onlara karşı düşmanca davranış, cemiyetin tahribi ve ona düşmanca davranmak olarak kabul edilir.

- Madde 16 — A —** Mülkiyet sosyal bir vazifedir. Cemiyetin hedefleri ve devlet programlarının hududları içinde, kanun hükümlerine uygun olarak kullanılır.
- B —** Özel mülkiyet ve ferdi iktisadi hürriyet, kanun hududları içinde ve genel iktisadi plânlamaya aykırı veya ona zarar vererek istismarına gitmemek şartıyla, garanti edilmiştir.
- C —** Umumî menfaatin icabları içinde ve kanunun tayin ettiği usul ile âdil bir tazminat verilmedikçe, özel mülkiyet nez'edilemez.
- D —** Ziraî mülkiyetin âzamî haddini kanun tayin eder. Bundan fazlası halkın malı kabul edilir.

Madde 17 — Miras garanti edilmiş bir haktır ve kanunla düzenlenir.

Madde 18 — Kanunun gösterdiği istisna dışında, Irak'lılardan başkasının gayrimenkule sahip olması yasaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Temel Hak ve Vazifeler

- Madde 19 — A —** Vatandaşlar cinsiyet, ırk, dil, içtimai soy veya din farkı gözetilmeksizin kanunun önünde eşittirler.
- B —** Kanun hududları içinde bütün vatandaşlara eşit fırsatlar sağlanır.
- Madde 20 — A —** Maznun kanunî muhakemesinde suçluluğu isbat edilinceye kadar suçsuzdur.
- B —** Müdafaa hakkı mukaddestir ve bütün tahkikat ve muhakeme safhalarında kanun hükümlerine uygun olarak tanınır.
- C —** Mahkemenin gizlilik için karar vermesi dışında, celseler alenîdir.
- Madde 21 — A —** Cezalar şahsîdir.
- B —** Kanunsuz suç ve ceza olmaz. İşlendiği sırada kanunun suç saydığı bir fiil dışında, ceza verilemez. Aynı şekilde, suçun işlendiği sırada yürürlükteki cezadan daha ağır bir ceza da verilemez.
- Madde 22 — A —** İrsanın şeref ve haysiyetine dokunulamaz. Bedenî ve ruhî her türlü işkencenin yapılması yasaktır.
- B —** Kanun hükümlerine uyması dışında, bir kimşenin yakalanması, tevkifi, hapsi veya kontrolü yasaktır.

C — Meskene dokunulamaz. Kanunun tayin ettiği muayyen usul dışında meskene girilemez ve arama yapılamaz.

Madde 23 — Posta, telgraf ve telefcnu'un gizliliği garanti edilmiştir. Kanunun tesbit ettiği hudut ve usullere uyularak, adâlet ve emniyet zorunluğu dışında, kontrolü yasaktır.

Madde24 — Vatandaşların dış memleketlere seyahat veya vatanına dönmelerine mani olunamaz. Kanunun tayin ettiği haller dışında, ülke içinde yerleşme ve ikamet nakli kayıtlara bağlanamaz.

Madde 25 — Din ve vicdan hürriyeti ve dinî ibadet hürriyeti sağlanmıştır. Bunlar, Anayasa ve kanun hükümleri ile umumî âdab ve nizama aykırı olamazlar.

Madde 26 — Anayasa, fikir, yayın, toplantı, miting, siyasî parti, sendika ve cemiyet kurmak hürriyetlerini, Anayasanın gayesine uygun olarak ve kanunların hududları dahilinde garanti eder. Devlet bu hürriyetlerin tatbiki için, millî ve ilerici ihtilâlin çizgisi ile paralel olarak, imkânlar temin etmeye çalışır.

Madde 27 — **A** — Devlet, okur - yazarlılık ile mücadele eder ve bütün vatandaşlar için, ilk, orta ve üniversite merhalesinde ücretsiz öğrenim hakkı (imkân) sağlar.

B — Devlet, ilk tahsilin yapılmasını mecburi halle getirir, zanaat ve san'at öğreniminin şehir ve köylerde gelişmesine gayret eder ve halkın ilim ile tatbikatı bir araya getirmesini mümkün kılan leyli öğrenimi hususî surette teşvik eder.

C — Devlet, ilmî araştırma hürriyetini sağlar ve, fikrî, ilmî ve güzel san'atlar çalışmalarında ve tahsilsiz halkın yaratıcı gücünün orta-

ya çıktığı diğer sahalarda, üstünlük ve icad için teşvik ve gerekli imkânı hazırlar.

Madde 28 — Öğretim, genel kültür seviyesini arttırmak, ilmi düşünüşü ve araştırma ruh ve zekâlarını geliştirmek, kalkınma programlarının ve iktisadi ve içtimalî gelişmenin icaplarını yerine getirmek, arab birliğini, hürriyeti ve sosyalizmi gerçekleştirmek için hür, ilerici, bedenen ve ahlâken kuvvetli ve halkını, vatanını, an'anelerini ve millî haklarının hepsini hisseden ve kapitalist felsefeye, sömürücülüğe, gericiliğe, siyonizme ve sömürgeciliğe karşı savaştan milliyetçi bir nesil yaratmak hedefini güder.

Madde 29 — Devlet, halkın, medeniyetin en son imkânlarından hissedar olması ve muasır medeniyetin ilerici verilerinin bütün vatandaşlara yayılması için şartları hazırlar.

Madde 30 — **A** — Devlet memurlukları mukaddes bir emanet ve sosyal bir hizmettir; ifasının temeli, Anayasa ve kanun hükümlerine uygun olarak, halkın, menfaat, hak ve hürriyetlerine samimi dikkattir.

B — Kanun, devlet memuriyetlerine girişteki eşitliği sağlar.

Madde 31 — **A** — Vatan müdafaası vatandaşlar için mukaddes bir vazife ve şereftir. Askerlik mecburidir. Bir kanun askerliğin ifa yolunu gösterir.

B — Silâhlı Kuvvetler halkın malıdır ve halkın emniyetini muhafazaya, istiklâlini müdafaya, selâmetini, birliğini ve ülkesini korumaya ve vatan ve millet hedeflerini ve güvenliğini gerçekleştirmeye hazırdır.

C — Devlet, silâhlı kuvvetleri kuran tek varlıktır.

Hiçbir grup veya topluluk askerî veya benzeri bir teşkilât kuramaz.

- Madde 32 — A —** Çalışma, devletin, çalışabilen her vatandaş için şartlarını sağlayacağı bir haktır.
- B —** Çalışma, çalışabilen bütün vatandaşlar için şeref ve mukaddes bir vazifedir. Toplumun kurulması, himayesi, inkişaf ettirilmesi ve parlak bir seviyeye ulaştırılmasında müşterek zaruret çalışmayı gerektirir.
- C —** Devlet, çalışan bütün vatandaşlara iyi çalışma, hayat, bilgi ve kültür seviyelerinin yükseltilmesi için şartları sağlar.
- D —** Devlet, bütün vatandaşlara, hastalık, sakatlık, işsizlik ve ihtiyarlık hallerinde en geniş sosyal tazminatı sağlar.
- E —** Devlet, çalışan vatandaşlara, sıhhat derecelerinin düzeltilmesi, kültür ve san'at kabiliyetlerinin gelişmesine yardımcı olacak şekilde izinlerini geçirebilmeleri için zaruri olan programları hazırlar, vasıtaları temin eder.

Madde 33 — Devlet, şehir ve köylerde, koruma, ilâç verme ve tedavi yollarıyla devamlı ve meccani tıbbi hizmetlerle genel sağlığın korunmasını sağlar.

Madde 34 — A — Irak Cumhuriyeti, Irak halkının bu Anayasada haiz olduğu ve insanı hürleştiren prensipleri (esasları) kuvvetlendirmeye çalışması sebebiyle memleketinde baskıya maruz kalan mücadelecilere siyasî iltica hakkı tanır.

B — Siyasî mülteciler iade edilmezler.

Madde 35 — Vergi vermek bütün vatandaşların bir mükellefiyetidir. Vergiler ancak bir kanunla konulur, değiştirilir ve kaldırılabilir.

Madde 36 — Bu Anayasa'da belirtilen halkın hedefleri ile bağdaşmayan her türlü faaliyet yasaktır. Halkın millî

birliğini zayıflatan veya ırkçılık, grupçuluk veya bölgecilik gururunu tahrik eden veya ilerici müktesebat ve faaliyetlerine düşmanlığı yaymayı hedef edinen her türlü hareket ve tasarruf yasaktır.